

DOKUMENTACE ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

FACULTY OF FINE ARTS

ATELIÉR MALÍŘSTVÍ 1

STUDIO PAINTING 1

Domov jako místo rituálů/ Nevstupovat prosím/

Zóna domova

Home as a Place of Rituals / Don't Enter /Home Zone

DIPLOMOVÁ PRÁCE

DIPLOMA THESIS

AUTOR PRÁCE

AUTHOR

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

BcA. Veronika Kubátová

MgA. Vasil Artamonov

BRNO 2019

OBSAH:

TEXTOVÁ ČÁST OBRAZOVÁ ČÁST

s. 5- 13

s. 12-16

TEXTOVÁ ČÁST.....	5
ANOTACE	5
ÚVOD A MOTIVACE	5
POPIS DÍLA A TECHNOLOGICKÉ PROSTŘEDKY	7
KONTEXTUALIZACE PRÁCE	8
ZHODNOCENÍ DOSAŽENÝCH VÝSLEDKŮ	11
OBRAZOVÁ ČÁST	13
Utěrka, olejomalba na utěrce, 50 x 40 cm, 2018	13
Palička na maso, olejomalba na utěrce, 50 x 40 cm, 2019.....	13
Vánoční hvězda, olejomalba na plátně, 120 x 100 cm, 2019	14
Lustr s výhledem, olejomalba na plátně, 100 x 90 cm, 2019	14
Vyjetý zip, ze série Domov jako místo rituálů, 2 min, 2019	15
Umývání lacobelu, ze série Domov jako místo rituálů, 1.20 min, 2019	15
Šlehání bílků, ze série Domov jako místo rituálů, 0.48 min, 2019	16
Prádlo, ze série Domov jako místo rituálů, 1 min, 2019	16

TEXTOVÁ ČÁST

ANOTACE

Tato práce se zabývá tematikou domova rituály a činnostmi odehrávajících se v něm. Na základě tohoto tématu vznikla série maleb a videí zaznamenávající procesy odehrávající se doma.

ÚVOD A MOTIVACE

Průzkum tématu panelových domů a sídlišť z estetického hlediska. Estetika řádu mřížky, pravidelnosti a opakovatelnosti. V tomto řádu se odehrává sociální skutečnost. Co je domov? Jaká je moje osobní zkušenost s tímto pojmem a co z toho plyne v širším celospolečenském kontextu? Co tvoří můj domov? Domov je místo, které v naší společnosti má naprosto zásadní význam. Domov tvoří lidé, rodina. Lidé mají domov spojený s řadou rituálů, které doprovází jejich životy. Mnoho těchto rituálů se stalo součástí našich běžných denních činností. A řada z nich nám umožňuje vyrovnávat se s každodenními přívaly pozitivních i negativních vlivů a emocí našeho okolí. Rituály spojené s domovem je třeba v této práci analyzovat, dokumentovat a zpracovávat.

Tematikou panelových domů a sídlišť jsem se zabývala během své bakalářské práce a navázala jsem na ni v sérii kombinovaných maleb s koláží. Zajímala mě především jejich estetika. Řád, mřížka a jistá pravidelnost a opakovatelnost. Pozorovala jsem panelové domy a zajímali mě svou estetikou. Fascinovala mě zašlá sláva minulých dekád a jejich oprýskané zdi. Pomalu plesnivějící omítky nově revitalizovaných fasád dokreslovali ponuré sídlištní příběhy a nezdařilé pokusy o oživení šedivých betonových staveb. Zároveň mě vždy zajímaly i jeho sociální konotace a to především z důvodu, že v těchto místech sama bydlím. Můj zájem se víc a víc stáčil a směřoval ke mně samotné a k mému místu bydliště. Bydlím v Praze na Jižním městě, které je známé hlavně svou masovou výstavbou panelových domů.

Postupem času mě začaly mnohem více zajímat témata spojená s mým vlastním domovem a osobním prostorem. Z venkovního prostředí jsem se přesunula dovnitř, ke mně samotné. Uvědomila jsem si, že to celé pozoruji jako divadlo z okna svého bytu a vnímám tak toto místo zcela jinak než pouhý návštěvník. A tak jsem se od obecných témat přesunula ryze

na půdu vlastní zkušenosti. Z povrchního zálibení jsem se přesunula na obsáhlejší téma domova. Začala jsem vnímat specifika bydlení v panelákovém bytě. Jeho obyvatele a jejich specifické koníčky a problémy. Rituály dotýkající se genderových stereotypů, které se silně projevují právě v rovině domácnosti a které běžně zažíváme. Aniž bychom si tuto každodenní realitu nějakým způsobem uvědomovali a reflektovali ji. Neustále jsem si pokládala otázky. Co tvoří můj domov? Jakou roli v něm mám já? Jak trávím svůj čas doma?

Domov je místo, které v naší společnosti má naprosto zásadní význam. Prakticky je nemožné začlenit se do společnosti bez možnosti bydlet. Je to tedy esenciální požadavek na život jakým žijeme. Jako základní vymezení pojmu domova můžeme použít tezi, že domovem je místo, v němž člověk žije a vytváří si k němu určitý vztah.

Součástí vazeb k domovu jsou i vztahy jež vytváří i lidé, kteří jej jsou součástí-rodina a její členové. Lidé mají domov spojený s mnoha rituály a genderovými stereotypy, které doprovází jejich život často bez toho, aniž by je za ně skutečně považovali. Ať už je považujeme za více či méně atraktivní. Díky těmto rituálům však mimo jiné zvládneme každodenní přívál pozitivních i negativních vlivů okolí a vyrovnáváme se s nimi různými způsoby. Těmito rituály může být čerstvá ranní káva nebo úklid domácnosti symbolizující vnitřní očistu. Podobně to má řada lidí i s hygienou. Venkovní očista se stává očistou vnitřní. Všechny rituály jsou klíčem k naší vnitřní rovnováze a vážou se ke všemu co děláme. Jednotlivé rituály představují očistu vnitřní, mentální. Rituály bychom mohli volně přeložit jako činnosti. Běžné činnosti stávající se plnohodnotným doprovodem našeho každodenního života.

Napadá mě možná zavádějící metafora nicméně platná a to se sportem. Lidé nesportují často jen z důvodů získání fyzické kondice či estetizace svého vlastního těla, ale mnohem častěji pro svůj vnitřní klid. Tuto očistu můžeme srovnat i v rovině malířství. Malba jde často ruku v ruce s postupným nalézáním nových východisek a urychluje tak proces samotného přemýšlení nad vznikajícími pracemi.

V této práci bych se tedy chtěla zabývat činnostmi, které obsahově nějakým způsobem tvoří jádro všech domácností. Činnostmi, které definují naši roli v domácnosti a mají celospolečenský význam. Věřím, že čas který trávíme doma nebo v práci zanechává naši silnou stopu, která je tvořena především těmito činnostmi, které jsou aktuální zrovna v tuto chvíli. Zaznamenáváním se jim snažím dodat na důležitosti a významu.

Moje motivace plyne z jasných důvodů. V počátečních úvahách o mé diplomové práci se odrážel můj zájem a vypořádání se s vlastním bydlením a zkušenosti související s fungování v domácnosti a rolemi v ní. Jednak se tedy do jisté míry týká přijetí mojí role ve společnosti a v domácnosti. Zároveň jsem získala zcela nový a nečekaný pohled na způsob žití. Vytvořila jsem si svoje vlastní pravidla a způsoby jak fungovat a postupovat.

Prvotním impulsem v zájmu o témata spojená s genderem byly přednášky k předmětu Gender a umění Martiny Pachmannové, v rámci letní stáže na VŠUP v Praze. V některých malbách i z tohoto důvodu je cítit jistý feministický přesah. Tato skutečnost souvisí i s mým zájmem o gender a genderové stereotypy. Ačkoli si tuto skutečnost uvědomuji nemám ambice se nějakým způsobem odkazovat na konkrétní problematiku feminizmu dotýkající se témat s ním spojených.

Z těchto důvodů pak plyne přirozený zájem o řešení těchto situací a chuť nějakým způsobem je reflektovat, mapovat a obecně získat širší povědomí o této problematice a jít do hloubky tematiky.

POPIS DÍLA A TECHNOLOGICKÉ PROSTŘEDKY

S blížícím se koncem mého studia, vnímám, jak se jednotlivé procesy dotýkající se mého osobního života pomalu usazují a stávají se rutinou. Každodennost a rutinní opakování jednotlivých činností jsou uklidňující jistotou domova.

Hledala jsem vhodné prostředky, jak tyto znaky zachytit. Zcela jistě by se dali atributy jednotlivých činností pojmenovat a měli by podobný charakter, který jsem již nastínila. Malba mi nejprve nepřipadala adekvátní médium. Z tohoto důvodu jsem došla i k videím. Krátká videa zachycují jednoduché motivy. Videá vnímám jako jakýsi rozpohybovaný obraz, nejedná se totiž o žádný konkrétní příběh ani vynesení soud. Žijeme v době, ve které se neobejdeme bez kontaktu se sociálními sítěmi, které jsou přesyceny videi různého charakteru. Nejdostupnějším způsobem pro mě bylo natáčet videa přímo na mobilní fotoaparát. Takový způsob zachycení videí mi připadal vhodný, bezprostřednost záběru a jakási pravdivost zachycení činností mnou samotnou považuji za důležitý charakter videí. Videá nejsou kritická, ale mají spíše esencialistický charakter. Na první pohled by mohli

připomínat krátká instagramová stories. V tomto poklidném výjevu chodu domácnosti se přirozeně objevují momenty, které tento klid stejným způsobem narušují. Znaky napětí se objevují na zcela banálních záběrech videí zachycující běžné domácí činnosti. Činnosti, které nejsou vždy zcela bezproblémové a které všichni jistě dobře známe. Dokážeme se s těmito situacemi ztotožnit.

Mechanismy, jakými pečujeme o svůj domov aplikujeme stejným způsobem na naše vnitřní procesy a lépe se tak ztotožňujeme s okolním světem. Mým cílem není problémy na které zdánlivě narážím řešit, ale konfrontovat můj pohled s divákovým a přenést tak tuto zkušenost do galerie. Do prostředí které se stává platformou pro umění. (Výsledná diplomová práce bude prezentována v galerii Off/format.)

Instalace se bude skládat z instalace videí a série maleb dokreslující atmosféru a intimitu domova. Malby zachycují motivy domácích výjevů podporující klidnou atmosféru domova. Skládají se z menších a středních formátů. Diváka na první pohled zaujme, že malé formáty jsou malovány na kuchyňské utěrky. Na některých obrazech je tento fakt více či méně zřetelný. To však nemění podstatu prací a jejich přesah. Zátíší s ovocem, draperie nebo rozsypané ořechy místy doplňují předměty opačného využití. Palička na maso a opodál kladivo s hřebíky a barvou. Motivy jsou vybírány s ohledem na jejich využití v domácnosti a jejich rozličné využití. Uhlazená malba dokresluje nudnou rutinu odehrávající se v domácím prostředí. Celou instalaci završují malby – pohledů z okna. Jedná se o výhledy na město ze sedmého patra panelového domu. Zachycují pohled na industriální krajinu města. Malby vznikaly v různou roční dobu a v různých světelných podmínkách. Tyto předpoklady dokreslují někdy až ponurou atmosféru života ve města. Intimita obrazů výhledů z okna zároveň zobrazuje domáckost, každodenního, důvěrně známého. Je to útočiště před okolním světem. Fyzický prostor v němž je možné, alespoň částečně setřást společenské role, které přejímáme v běžném životě. Můžeme tedy být sami sebou, bez toho abychom byli vystaveni soudům ostatních.

KONTEXTUALIZACE PRÁCE

V rámci mojí předešlé seminární práce jsem narazila na několik zajímavých projektů, které záhy nastíním. Jedním z nich byl Womenhouse. Judith Chicago je nejen zásadní

umělkyně pracující s feminismem, ale také měla obrovský vliv na další generaci autorek. Judith Chicago vyučovala na CalArts Institute v Chicagu a stála za projektem „Womenhouse“ vytvořeným umělkyněmi za účelem společné výstavy. Skupina žen si na měsíc pronajala dům, ve kterém po celou dobu trvání probíhala výstava a různé doprovodné akce. Jednotlivé místnosti domu tematicky odpovídaly jejich původnímu účelu. Domov symbolizoval místo, se kterým byla žena po staletí spojována. Konečným výsledkem tohoto experimentu byla výstava, která se skládala z řady uměleckých intervencí vztahující se k feministickým otázkám. Cílem výstavy bylo zvednout ženám sebevědomí a ambice a zviditelnit jejich tvorbu.

“Celý Womanhouse byl metaforou toho, jak jsou jednotlivé místnosti v domě propojeny s obrazem ženy v americké společnosti v 70. letech. Autorky proměnily jednotlivé místnosti domácnosti tak, jak je známe, na instalace, které v sobě skrývaly odkazy na jejich nespokojenost.”¹

Zajímavým poznatkem pro mě bylo, že většina začínajících umělkyně z důvodu svých financí měla svůj ateliér doma v bytě. A tak často samotné autorské práce a projekty odráželi domácí prostředí a témata spojená s chodem domácnosti. Tuto podobnost jsem nacházela i ve svých předešlých pracích. Vzhledem k tomu, že malby i videa přirozeně vznikají v prostředí mého domova zároveň poukazují často i na samotný chod domácnosti nebo jednotlivé části bytu.

Nemohu opomenout zmínit zde práci Marthy Rosler. Jedním z jejich nejznámějších videí je *Semiotics of the Kitchen* (1975)². Jedná se o šestiminutový záznam. Rosler na záznamu používá jednotlivé kuchyňské nástroje a naznačuje jejich použití, nicméně tento úkon je poněkud přehnaný a zároveň velmi úderný, například když naznačuje bodání nožem a podobně. Video je považováno za kritiku tradičních ženských rolí v moderní společnosti.

¹ KRATOCHVÍLOVÁ, Barbora. Feministické umělecké hnutí od 60. do 80.let v USA. Brno, 2017. Bakalářská práce(Bc.). Masarykova univerzita. Fakulta filozofická. Ústav hudební vědy. Teorie interaktivních médií. 2017, str. 18
Dostupné z : <https://is.muni.cz/th/i4nq4/bakalarska_prace.pdf>

² FEMINISTICKÁ AVANTGARDA 70.LET/ Díla ze sbírky Sammlung Verbund. Wien.: katalog k výstavě. Dům umění města Brna, 12.12. 2018-24.2.2019. Brno. str. 4
Dostupné z : <<https://www.youtube.com/watch?v=ZuZympOIGCO>>

Ačkoli pro Marthu Rosler je žena v domácím prostředí uvězněna a její video je útočné, moje práce oproti tomu jsou založené na zcela jiném principu. Prostředí domova vnímám spíše jako bezpečné místo, v němž vzniká řada rituálů a nejedná se tedy o činnosti, které by mě měly omezovat.

S podobnými tématy zabývajícími se čistě "domácím prostředím" pracuje i méně známá autorka, přesto však čím dál tím více doceňovaná a uznávaná Marie Blabolilová. Její tvorba zachycuje paměť obyčejných věcí, není expresivní ani kontemlativní.³ Její díla neodkazují na konkrétní zdroje, ať už literární či hudební. Přebírají však jistou atmosféru právě z těchto zdrojů.

Mezi její nejznámější práce patří zcela jistě grafiky a práce ve kterých propojuje vzhled starého lina, popřípadě vzory malířských válečků na zdi. Grafiky zachycují pole, louky, domy, silnicem cesty, stoly vázy apod. Veškeré grafiky jsou čárové lepty. Autorce vyhovují zejména díky tomu, že v abstrakci odmítá vykalkulovanost a složitost abstrakce. První obrazy zátiší vznikaly v osmdesátých letech. V obrazech se často objevují zátiší a předměty běžné potřeby, které autorku obklopují. Barely, plechovky, láhve, průčelí domů, apod. Sama autorka hovoří o těžkosti malovat na čistou bílou plochu plátna. Z tohoto důvodu si, jak dodává nostalgicky vybírá právě stará lina, která už svou barevností ji usnadňuje celkové rozhodování o barvách a výsledné malbě. Její volba materiálu spočívá i v tom, že profesně se v minulosti zabývala restarováním⁴.

Práce Veroniky Rónaiové oproti tomu zobrazují někdy až těžko definovatelnou realitu v malbě. Často se v jejích malbách objevují motivy zrcadlení. Její malby jsou kolážemi reality. Na figurativní scéně se často objevují odrazy zrcadlujících ploch výkladních ploch obchodů, telefonní budky apod. Po smrti svého otce malíře Juliána Fila, který měl významný vliv na její ranou tvorbu pracuje ve svých malbách i s jeho předlohami. Rónaiová ve svých malbách často zobrazuje také svůj autoportrét. Tato feminimní poetika přináší nový pohled na otázky těla, sebereflexe, psychických stavů a role ženy v domácnosti do celkového postavení ženy ve společnosti. Její autoportréty vnímáme jako autorčino zrcadlení duše. Autoportréty jsou

³ BLABOLILOVÁ, Marie a Martin SOUČEK. *Marie Blabolilová*. Klatovy: Náchod: Galerie Klatovy/Klenová ; Galerie výtvarného umění, 2003, 47 s. : il. ; 27 cm. ISBN 80-85057-87-5., str. 5

⁴ BLABOLILOVÁ, Marie a Martin SOUČEK. *Marie Blabolilová*. Klatovy: Náchod: Galerie Klatovy/Klenová ; Galerie výtvarného umění, 2003, 47 s. : il. ; 27 cm. ISBN 80-85057-87-5.

zobrazené se značnou dávkou sebe prezentace a sebeironie. V poslední době se Rónaiová věnuje reflexi současného světa konzumu. Odvrácenou stranou hledání autoportrétu je zobrazení vlastního ateliéru. Ateliér je nejen místem, kde vznikají a schnou obrazy. Je také nutným zázemím, zázemím a azylem. V tomto směru nelze přehlédnout podobnost a spojitost s tématy, která se dotýkají i mé diplomové práce. Rónaiová ve svých malbách zobrazuje pracovní momentky z ateliéru. Nedokončené, opřené obrazy, malířské potřeby, šablony, obraz se tak stává kompresí fyzického a mentálního světa autorky. ⁵

Poslední současnou autorku, kterou bych zde mohla zmínit je Martina Smutná. V současnosti je její jméno spojováno s feministickým hnutím Čtvrtá vlna. (Autenticky pojmenovaným po „čtvrté vlně feminismu“, která teď probíhá.) Vliv feminismu je v její práci poměrně dominantní. Ve své tvorbě se profiluje jako malířka a často experimentuje s různými materiály. Mohu zde připomenout její výstavu v Karlín Studios, kde vystavovala sérii maleb malovaných právě na materiál spojovaný s rolí ženy v domácnosti a to kuchyňskými utěrkami. Autorka ve své práci *Prohra* reaguje na současný *zombie formalismus*.

*“Ten se skrze vědomé reprodukování malířského gesta stává konformním komentováním současnosti. V postupné hojném bujení gest se vystavuje a množí abstraktní formy nejen v malbě, ale i na poli tržních spekulací s uměním.”*⁶

Formálně si mé malby s pracemi Martiny Smutné nejsou blízké a to ani po obsahové stránce. Připadalo mi však zajímavé ji zde v tomto kontextu zmínit.

ZHODNOCENÍ DOSAŽENÝCH VÝSLEDKŮ

Veřím, že autor vytváří své práce na základě problémů nebo témat, které zrovna řeší v rámci svého osobního života a nelze je tak úplně oddělit od své tvorby, protože se vždy nějakým způsobem v ní projeví. V tomto směru jsem ráda, že jsem mohla pracovat na něčem, co pro mě bylo zpočátku velmi těžko definovatelné. Obvykle pracuji právě způsobem

⁵ GALERIE U DOBRÉHO PASTÝŘE (BRNO, Česko), Lucia GREGOROVÁ a Veronika RÓNAIOVÁ. *Veronika Rónaiová: sociální sonda*. Bratislava: Gerlach Print, 2008, [58] s. : il. ; 26 cm. ISBN 978-80-89142-13-2.

⁶ SMUTNÁ Martina, *Prohra*, Karlín Studios, 2017, [online]
Dostupné: <http://martinasmutna.com/?page_id=535>

ohledávání tématu a následné kontextualizace práce. V tomto případě jsem tento postup musela zrevidovat.

Závěrem mohu říci, že jsem spokojena s výsledným celkem prací. Série splnila můj původní požadavek na malířský přístup. Tuto sérii nevnímám jako uzavřenou a do budoucna bych s ní a s tímto tématem chtěla pracovat. S definováním konkrétních problémů, stereotypů a obecně témat řešených během mé diplomové práce mi velmi pomohly konzultace, bez kterých bych si zcela jistě nedokázala řadu věcí ujasnit a přijmout.

Tímto bych ráda upřímně poděkovala vedoucímu práce MgA.Vasilovi Artamonovi, Mgr.et. MgA. Barboře Lungové za cenné rady a konzultace instalace a také oponentce MgA. Daniele Baráčkové.

OBRAZOVÁ ČÁST

Utěrka, olejomalba na utěrce, 50 x 40 cm, 2018

Palička na maso, olejomalba na utěrce, 50 x 40 cm, 2019

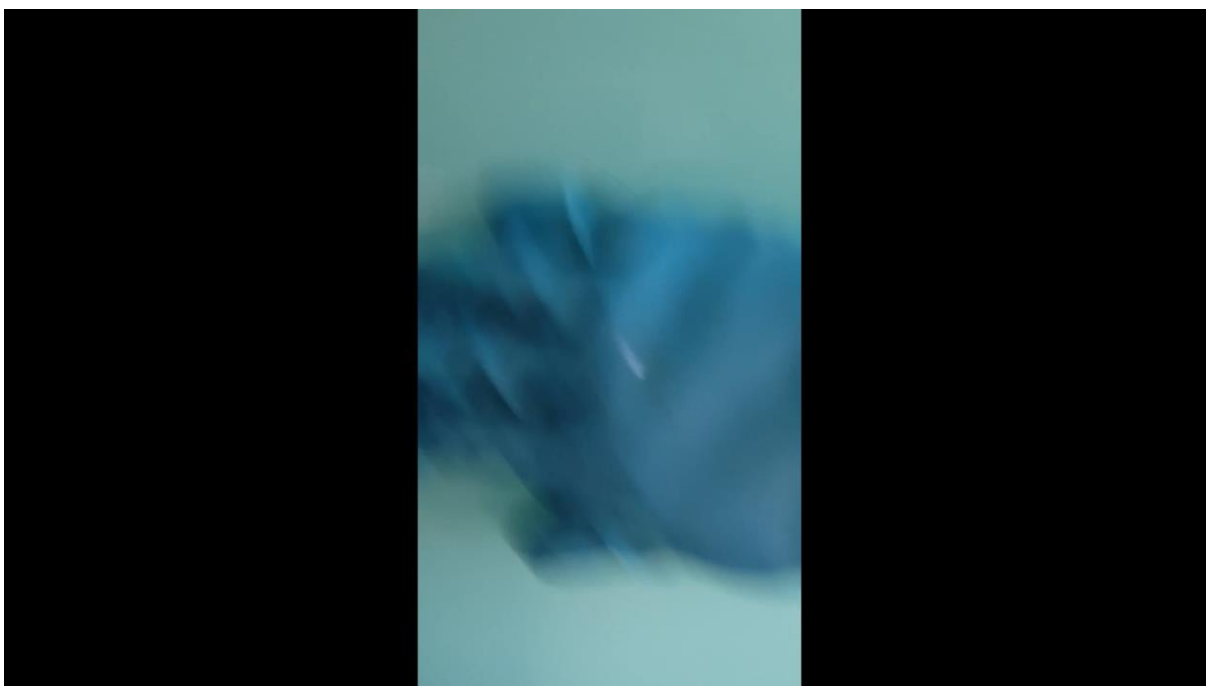
Vánoční hvězda, olejomalba na plátně, 120 x 100 cm, 2019

Lustr s výhledem, olejomalba na plátně, 100 x 90 cm, 2019

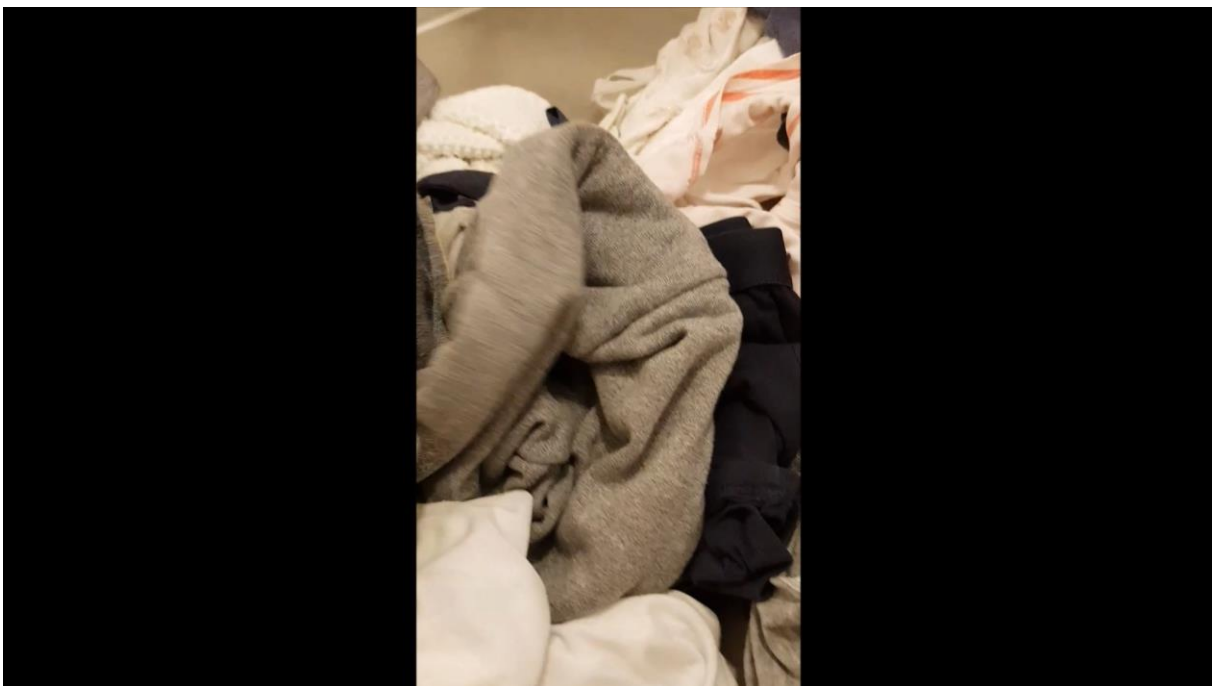
Vyjetý zip, ze série Domov jako místo rituálů, 2 min, 2019

Umývání lacobelu, ze série Domov jako místo rituálů, 1.20 min, 2019

Šlehání bílků, ze série Domov jako místo rituálů, 0.48 min, 2019

Prádlo, ze série Domov jako místo rituálů, 1 min, 2019